

นิราศภูเขาทอง

	๐ เดือนสิบเอ็ดเสร็จจรพระ วสา
รับกลิ่นภิญโญโมทนา	ขลุ่ยลาลงเรือเหลื่ออาลัย
ออกจากวัดทัศนาคาวาส	เมื่อตรุษสารทพระวสาได้ อาศัย
สามฤดูอยู่ดีไม่มีภัย	มาจำไกลอารามเมื่อยามเย็น
โอ้อาวาสราชบุรณะพระวิหาร	แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น
เหลื่อรำลึกนึกน่าน้ำตากระเด็น	เพราะขุกเข็ญคนพาลมาราน ทาง
จะยกหยิบธิดาเป็นทีตั้ง	ก็ใช้ถึงแทนสดเห็นขัดขวาง
จึงจำลาอาวาสนิราศร้าง	มาอ้างว่างวิญญูณในสาคร ฯ
๐ ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด	คิดถึงบาทบพิตรอดิศร
โอ้อ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร	แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้า เย็น
พระนิพพานปานประหนึ่งศรัทธา ขาด	ด้วยไรรู้ญาติยากแค้นถึงแสน เข็ญ
ทั้งโรคซ้ำกรรมซ้ำทวีบัดเป็น	ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึงพา

จะสร้างพรตอดสำหรับส่วนบุญ
ถวาย

เป็นสิ่งที่ของฉลองคุณมุลิกา

ประพฤติฝ่ายสมณะทั้งวสา

ขอเป็นข้าเคียงพระบาททุก
ชาติไป ฯ

๑ ถึงหน้าแพแลเห็นเรือที่นั่ง

เคยหมอบรับกับพระจมีนไวย

คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล

แล้วลงในเรือที่นั่งบัลลังก์
ทอง

เคยทรงแต่งแปลงบทพจนารถ

จนกลืนสิ้นแม่น้ำแลลำคลอง

เคยรับราชโองการอ่านฉลอง

มิได้ข้องเคืองขัดหัตยา

เคยหมอบไกลไ้ได้กลิ่นสุคนธ์ดล

สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา

ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา

วาสนาเราก็สิ้นเหมือนกลิ่น
สุคนธ์ ฯ

๑ ดูในวังยังเห็นหอพระอัฏฐิ

ทั้งปิ่นเกล้าเจ้าพิภพจบสกล

ตั้งสติเต็มถวายฝ่ายกุศล

ให้ผ่องพันภัยสำราญผ่าน
นรินทร์ ฯ

๑ ถึงอารามนามวัดประโคนปัก

เป็นสำคัญบันแดนในแผ่นดิน

ไม่เห็นหลักลือเล่าว่าเสาหิน

มิรู้สิ้นสุดชื่อที่ลือชา

ขอเดชะพระพุทธรคุณช่วย

อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา

แม้มอดม้วยกลับชาติวาสนา

อยู่คู่ฟ้าดินได้ตั้งใจปอง

ไปพันวัดทัศนาริมท่าน้ำ

แพประจำอดรายเขาขาย
ของ

มีแพรผ้าสารพัดสีม่วงตอง

ทั้งสิ่งของชาวเหลืองเครื่อง
สำเภา ฯ

๑ ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง

มีคันทองผูกสายไว้ปลายเสา

โอบาปกรรมน่านรกเจียวอกเรา

ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็น
น่าอาย

ทำบุญบวชกรวดน้ำขอสำเร็จ

สรรเพชญโพธิญาณประมาณ
หมาย

ถึงสุราพารอดไม่อดวาย

ไม่ใกล้กรายแกลังเม็นก็
เกินไป

ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก

สุดจะหักห้ามจิตคิดใจน

ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป

แต่เมาใจนี้ประจำทุกคำคืน ฯ

๑ ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง

มามัวหมอมัววนหน้าไม้ฝ่าฝืน

เพราะรักใคร่ใจจืดไม่ยี่ดยืน

จึงต้องขึ้นในพรากมาจาก
เมือง

ถึงบางพลูคิดถึงคูเมื้ออยู่ครอง

เคยใส่ซองส่งให้ล้วนใบ
เหลือง

ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมา
ขัดเคือง

ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมา
ร้อนรน

ถึงบางโพธิ์ไธ้พระศรีมหาโพธิ์

ร่มริโรธรกขมุลให้พุนผล

ขอเดชะอานุภาพพระศพล

ให้ผ่องพันภัยพาลสำราญ
กาย ฯ

๑ ถึงบ้านญวนล้นแต่โรงแล
สะพรั่ง

มีช่องชั่งกึ่งปลาไว้ค้าขาย

ตรงหน้าโรงโพงพางเขาวางราย

พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมา
เมียงมอง

จะเหลียวกลับลับเขตประเทศ
สถาน

ทรมานหม่นไหม้ถุ้ยหมอง

ถึงเขมาอารามอร่ามทอง

ฟังฉลองเลิกงานเมื่อวานขึ้น
ฯ

๑ โอ้ปางหลังครั้งสมเด็จพระบรม
โกศ

มาผูกโบสถ์ก็ได้มานูชาขึ้น

ชมพระพิมพ์ริมผนังย้งย้งยืน

ทั้งแปดหมื่นสี่พันได้วันทา

โอ้ครั้งนี้มิได้เห็นเล่นฉลอง

เพราะตัวต้องตกประดาษ
วาสนา

เป็นบุญน้อยพลอยนึกโมทนา

พอนาวาติดชลเข้าวนเวียน

ดูน้ำวังกลิ้งเขียวเป็นเกลียวกลอก

กลับกระฉอกฉาดฉ่น
ฉวัดเฉวียน

บ้างพลุ่งพลุ่งวุ้งวงเหมือน
กงเกวียน

ดูเปลี่ยนเปลี่ยนคว้างคว้าง
เป็นหว่างวน

ทั้งหัวท้ายกรายแจวกระชากจ้วง	ครรไล่ล่องเลยทางมากกลาง หน
โอเรือพันวนมาในสาชล	ใจยังวนหวังสวาทไม่คลาด คลา ฯ
๑ ตลาดแก้วแล้วไม่เห็นตลาดตั้ง	สองฟากฝั่งก็แต่ล้วนสวน พฤษภา
โอรินรินกลิ่นดอกไม้ใกล้คงคง	เหมือนกลิ่นผ้าแพรดำรำ มะเกลือ
เห็นโคกใหญ่ใกล้น้ำระกำแฝง	ทั้งรักแข่งแซมสวาท ประหลาดเหลือ
เหมือนโคกพีที่ระกำก็ซ้ำเจือ	เพราะรักเรือแรมสวาทมา คลาดคลาย
ถึงแขวงนนท์ชลมารคตลาดขวัญ	มีพวงแพแพรพรรณเขา ค้าขาย
ทั้งของสวนล้วนแต่เรือเรียงราย	พวกหญิงชายข่มกันทุกวัน คืน ฯ
๑ มาถึงบางธรณีทวีโคก	ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น
โอสุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น	ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้ง แดนไตร
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็คเท้านี้	ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย

ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแค้น
ใจ

เหมือนนกไรรังเร่อยู่เอกรา ๙

๑ ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อน
เก่า

ผู้หญิงเกล้ามวยงามตาม
ภาษา

เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือน
ตุ๊กตา

ทั้งผัดหน้าจับเขมาเหมือน
ชาวไทย

ไอ้สามัญชนแปรไม่แท้เพียง

เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิง
ทั้งวิสัย

นี่หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ

ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึง
คิด ๙

๑ ถึงบางพุดพุดดีเป็นศรีศักดิ์
แมนพุดชั่วตัวตายทำลายมิตร

มีคนรักรสถ้อยอรรอยจิต
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพุด
จา ๙

๑ ถึงบ้านใหม่ใจจิตก็คิดอ่าน

จะหาบ้านใหม่มาดเหมือน
ปรารณา

ขอให้สมคะเนเกิดเทวา

จะได้ผาสูกสวัสดิ์จำกัฏภัย

ถึงบางเตือโถมะเตือเหลือ
ประหลาด

บังเกิดชาติแมลงหริมิในไส้

เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขม
ใน

ถึงบางหลวงเชิงรากเหมือนจากรัก
เป็นลวงพันรนาคราชา

๑ ถึงสามโคกโคกถวิลถึงปิ่นเกล้า

ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี

โอ้พระคุณสุญลับไม่กลับหลัง

โอ้เราที่นี่สุนทรประทานตัว

สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ

แมนกำเนิดเกิดชาติใดใด

สิ้นแผ่นดินขอให้สิ้นชีวิตบ้าง

เหลืออาลัยใจตรมระทมทวี

๑ ถึงบ้านจิวเห็นแต่จิวละลือสูง

ด้วยหนามดกรกดาษระดะตา

จิวรกลีบหกลองคุลีแหลม

อุปไมยเหมือนมะเดื่อเหลือ
ระอา

สู่เสียดักดีสังวาสพระศาสนา

ถึงนางฟ้าจะมาให้ไมไ่ดี ๕

พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่ง
กรุงศรี

ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว

แต่ชื่อตั้งก็ยังไม่อยู่เขารู้ทั่ว

ไม่รอดชั่วเช่นสามโคกยิ่ง
โศกใจ

ต้องเที่ยวเตร็ดเตร่หาที่อาศัย

ขอให้ได้เป็นข้าฝ่าธุลี

อย่ารู้ร้างบงกชบทศรี

ทุกวันนี้ก็ชังตายทรงกายมา
๕

ไม่มีฝูงสัตว์สิงกิ่งพฤษพา

นึกก็น่ากลัวหนามขามขามใจ

ดังขวากแหลมเสี้ยนแซกแตก
ไสว

ใครทำชั่วคู่ท่านครั้นบรรลั้ย

เราเกิดมาอายุเพียงนี้แล้ว

ทุกวันนี้วิปริตผิดทำนอง

ก็ต้องไปปิ่นต้นนำชนพอง

ยังคลาดแคล้วครองตัวไม่
มัวหมอง

เจียนจะต้องปิ่นบ้างหรือ
อย่างไร ฯ

๑ โอ้คิดมาสารพัดจะตัดขาด

ถวิลหวังนั่งนึกอนาถใจ

ดูห่างย่านบ้านช่องทั้งสองฝั่ง

เป็นที่อยู่ผู้ร้ายไม่วายเว้น

ตัดสวาทตัดรักมียักไหว

ถึงเกาะใหญ่ราชครามพอยาม
เย็น

ระวังทั้งสัตว์น้ำจะทำเชืญ

เที่ยวช่อนเร้นตีเรือเหลือระอา
ฯ

๑ พระสุริยงลงลับพยับฝน

ถึงทางลัดตัดทางมากกลางนา

เป็นเงาจ่าน้ำเจิงดูเร้งว่าง

เห็นดุ่มดุ่มหนุ่มสาวเสียงกราว
เกรียว

เขาถ่อคลองว่องไวไปเป็นยัด

ต้องถ่อคำรำไปทั้งไม่เคย

ดูมัวมนมิดมิดทุกทิศา

ทั้งแฝกคาแหมกกขึ้นรกรเรียว

ทั้งกว้างขวางขวัญหายไม่
วายเหลือว

ล้วนเรือเพรียวพร้อมหน้าพวก
ปลาเลย

เรือเราฝีดเฟือมานิจจาเอ๋ย

ประเดี๋ยวเสยสวบตรงเข้าพง
รก

กลับถอยหลังร้องร่อเฝ้าถ่อถอน

เงียบสัจดสัตว์ป่าคณานก

ไม่เห็นคลองต๋องค้ำอยู่กลางทุ่ง

เป็นกลุ่มกลุ่มกลุ่มกายเหมือน
ทรายซัด

๐ แสนวิตกอกเอ๋ยมาอ้างว้าง

จนดีกดาวพราวพรางกลางอัมพร

ทั้งกบเขียดเกรียดกรีดจิ้งหรีด
เรื่อย

วังเวงจิตคิดคะนึ่งรำพึงความ

สำรวจกับเพื่อนรักสะพรักพร้อม

โธ่ยามเข็ญเห็นอยู่แต่หนูพัด

จนเดือนเด่นเห็นกอกระจับจอก

เห็นร่องน้ำลำคลองทั้งสองฝ่าย

จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก

เรือขย่อนโยกโยนกระโดนหก

น้ำค้างตกพรางพรายพระ
พายพัด

พอหยุดยงจุ่มมารุมกัด

ต๋องนั่งปัดแปะไปมิได้นอน ฯ

ในทุ่งกว้างเห็นแต่แหมมแหมม
สลอน

กาเรียนร่อนร้องก้องเมื่อสอง
ยาม

พระพายเฉื่อยฉิวฉิวะหวิว
หวาม

ถึงเมื่อยามยังอุดมโสมนัส

อยู่แหวดล้อมหลายคน
ปรนนิบัติ

ช่วยนั่งปัดยุงให้ไม่ไถลกาย

ระดะดอกบัวเพื่อนเมื่อ
เดือนหงาย

ข้างหน้าท้ายถ่อมาในสาคร

ดูน่ารักบรรจงส่งเกสร

เหล่าบัวเพื่อนแลสล้างริมทางจร

ก้ำมกัซซอนเสียดสาหร่ายใต้
คงคา

สายดิ่งแกมแซมสลับต้นดับเต่า

เป็นเหล่าเหล่าแลรายทั้งซ้าย
ขวา

กระจับจอกดอกบัวบานผกา

ดาษดาตูขาวดั่งดาวพราย

โอ้เช่นนี้สีกาได้มาเห็น

จะลงเล่นกลางทุ่งเหมือน
มุงหมาย

ที่มีเรือน้อยน้อยจะลอยพาย

เที่ยวถอนสายบัวผันสั่นตวา

ถึงตัวเราเล่าถ้ายังมีโยมหญิง

ไหนจะนั่งดูตายอายนุปลา

คงจะใช้ให้ศิษย์ที่ติดมา

อุตสำหรับหาเอาไปฝากตาม
ยากจน

นี่จนใจไม่มีเท่าซีเล็บ

ซีเกียจเก็บเลยทางมากกลาง
หน

พอรอนรอนอ่อนแสงพระสุริยน

ถึงตำบลกรุงเก่าถึงเศรำใจ ฯ

๐ มาทางท่าหน้าจวนจอมผู้รั้ง

คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล

จะแหวะหาถ้าท่านเหมือนเมื่อ
เป็นไวย

ก็จะได้รับนิมนต์ขึ้นบนจวน

แต่ยามยากหากว่าถ้าท่านแปลก

อกมิแตกเสียหรือเราเขาจะ
สรวล

เหมือนเข็ญใจไฟสูงไม่สมควร

จะต้องม้วนหน้ากลับ
อัปประมาณ ฯ

๐ มาจดทำหน้าวัดพระเมรุข้าม

บ้างขึ้นล่องร้องลำเล่่นสำราญ

บ้างฉลองผ้าป่าเสภาขับ

มีโคมรายแลอร่ามเหมือนสำเพ็ง

อ้ายลำหนึ่งครึ่งท่อนกลอนมันมาก

ไม่จบบทลดเลี้ยวเหมือนเงี้ยว

๐ ได้ฟังเล่นต่างๆที่ข้างวัด

ประมาณสามยามคล้าในอัมพร

นาวาเอียงเสียงกุกกักขึ้นร้อง

ไม่เห็นหน้าสานุศิษย์ที่ชิดเชื้อ

แต่หนูพุดจัดแจจตุเทียนส่อง

ด้วยเดชะตบะบุญกับคุณพระ

๐ ครันรุ่งเช้าเข้าเป็นวันอุโบสถ

ไปเจดีย์ที่ชื่อภูเขาทอง

ริมอารามเรือเรียงเคียงขนาน

ทั้งเพลงการเกี้ยวแก้งกันแซ
เซ็ง

ระนาดรับร้าวคล้ายกับนายเล็ง

เมื่อคราวเคร่งก็มีใครจะได้ดู

ช่างยาวลากเลื้อยเจื้อยจน
เหนื่อยหู

จนลุกคู่ขอทุเลาว่าหาวนอน
ฯ

จนสังกัดเจียบหลับลงกับ
หมอน

อ้ายโจจรจุจ้วงเข้าล้วงเรือ

มันด่าสองน้ำไปช่างไวเหลือ

เหมือนเนื้อเปื้อนบ้าเคอะดู
เซอะเซะ

ไม่เสียของขาวเหลืองเครื่อง
อัฐโลหะ

ชัยชนะมารได้ดังใจปอง ฯ

เจริญรศรธรรมานุชาฉลอง

ดูสูงล่องลอยฟ้านภาลัย

อยู่กลางทุ่งรุ่งโรจน์สันโดษเด่น
ที่พื้นลานฐานบัวถมถัดบันได
มีเจดีย์วิหารเป็นลานวัด
ที่องค์ก่อย่อเหลี่ยมสลักกัน

บันไดมีสี่ด้านสำราญรื่น
ประทักษิณจินตนาพยายาม

มีห้องถ้ำสำหรับจุดเทียนถวาย

เป็นลมทักขิณาวัฏนำอัศจรรย์
ทั้งองค์ฐานราญราวถึงเก้าแสง
โอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก

กระนั้นหรือชื่อเสียงเกียรติยศ
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น

๑ ขอเดชะพระเจดีย์ศรีมาศ
ข้าอุตสาหมาเคารพอภิวันท์
จะเกิดชาติใดใดในมนุษย์
ทั้งทุกขโศกโรคภัยอย่าไถลกราย

เป็นที่เล่นนาวาคงคาไส
คงคงล้อยล้อมรอบเป็นขอบคัน
ในจังหวัดวงแขวงกำแพงกัน
เป็นสามชั้นเชิงชานตระหง่าน
งาม

ต่างชมชื่นชวนกันขึ้นชั้นสาม
ได้เสร็จสามรอบค่านับ
อภิวันท์

ด้วยพระพายพัดเวียนอยู่
เหียนหัน

แต่ทุกวันนี้ชราหนักหนานัก
เพลอแยกยอดสุดก็หลุดหัก
เสียดายนักนึกน่าน้ำตา
กระเด็น

จะมีหมดล่วงหน้าทันตาเห็น
คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น ฯ

บรรจุธาตุที่ตั้งนรังสรรค์
เป็นอนันต์อาณิสงส์ดำรงกาย
ให้บริสุทธิ์สมจิตที่คิดหมาย
แสนสบายบริบูรณ์ประยูรวงศ์

ทั้งโลโกโทโสแลโมหะ

ขอฟังเฟื่องเรืองวิชาปัญญา

อีกสองสิ่งหญิงร้ายแลชายชั่ว

ขอสมหวังตั้งประโยชน์โพธิญาณ

ให้ชนะใจได้อย่าไหลหลง

ทั้งให้ทรงศีลชั้นในสันดาน

อย่าเมาเมี้ยวหมายรัก

สมัครสมาน

ตราบนิพพานภาคหน้าให้
ถาวร ฯ

๐ พอกกราบพระปะดอกปทุมชาติ

สมถวิลยินดีขลุกร

กับหนูพัฒน์สการสำเร็จแล้ว

มานอนกรงรุ่งขึ้นจะบูชา

แสนเสียดายหมายจะชมบรมธาตุ

โอบุญน้อยลอยลับครรไลไกล

สุดจะอยู่ดูอื่นไม่ฝันโศก

พอตรูตรูสุริย์ฉายขึ้นพรายพรรณ

พบพระธาตุสถิตในเกสร

ประคองซ่อนเชิญองค์ลงนา
วา

ใส่ขวดแก้ววางไวใกล้เกศา

ไม่ปะตาดันอกยิ่งตกใจ

ใจจะขาดคิดมาน้ำตาไหล

เสียน้ำใจเจียนจะตื่นสิ้นชีวัน

กำเรบโรคร้อนถุทัยเผ่าไฟฝัน

ให้ลองวันหนึ่งมาถึงธานี ฯ

๐ ประทับทำหน้าอรุณอารามหลวง

นิราศเรื่องเมืองเก่าของเรา

ด้วยได้ไปเคารพพระพุทธรูป

ค่อยสร้างทรวงทรงศีลพระ
ชินสีห์

ไว้เป็นที่โสมนัสทัศน

ทั้งสกุปบรมธาตุพระศาสนา

เป็นนิสัยไวเหมือนเตือนศรัทธา

ตามภาษาไม่สบายพอดคลาย
ใจ

ไขจะมีที่รักสมัครมาด

แรมนิราศร้างมิตรพิสมัย

ซึ่งควรญคร่ำทำที่พิริพไร

ตามนิสัยกาพย์กลอนแต่ก่อน
มา

เหมือนแม่ครัวคั่วแกงแพนงผัด

สารพัดเพี้ยญชนั่งเค
รื่องมังสา

อันพริกไทยใบผักชีเหมือนสีกา

ต้องโรยน่าเสียสั๊กหน้อย
อร่อยใจ ฯ

๐ จงทราบความตามจริงทุกสิ่งสิ้น

อย่านี้กนิินทาแกลังแห่ง
ใจน

นักเลงกลอนนอนเปล่าก็เศร้าใจ

จึงร่ำไรเรื่องร้างเล่นบ้างเอย
ฯ